

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Iacobi Lobbetii Leodiensis E Societate Iesv. Specvlvm
Ecclesiasticorvm, Ac Religiosorvm.**

Lobbet de Lanthin, Jacques

Leodii, 1640

Pars Prima. De sacrosancto Missæ sacrificio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47105](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47105)

246 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
gumento satis, superque trito, ne me, inquam, in-
auditum accuses, & carpas: nec enim actum agere,
aut in alienam messem falcem immittere, aut ab
alijs decantata repetere est animus.

Scio viros magnos, scriptoresque illustres longè
ante me ceris incubuisse, & doctis membranis in-
scripsisse multa de Missæ sacrificio, siue ex sensu
scholæ, altiorisque Theologiæ principijs, siue ex sa-
crorum rituum norma, ac regulis: sed nemo, quod
sciam, eo collimauit, vt ex illis ea tantum delibaret,
quæ facerent, vel ad formandos mores, vel ad insi-
gnem Mystrarum nostrorum sanctitatem, ex ipso
Missæ sacrificio, diuinisque officijs, velut è natura,
& causæ visceribus eruendam: quod vnum tamen
vt hactenus spectauit, ita in jis, quæ bono genio du-
ce subscribam, spectabo, & in vnum illud incum-
bam totus, vt & educantur è tenebris venerandæ
Antiquitatis monumenta, & in fronte sacrifican-
tium præclara morum documenta imprimantur;
quod dum assequi laboro, tu mihi beneuolos ani-
mos concede.

PARS PRIMA.

De sacrosancto Missæ sacrificio.

DE eo primum quæri potest quid nominis,
tum deinde quid rei, tum denique quæ illius
cæremoniæ, qui ritus opportuni ad mores ex lege
diuina, & sacrorum munerum decore effingendos?

§. PRI-

§. PRIMVS.

Sitne Missa nouum, an Antiquum nomen?

NOn ita pridem in Gallia Ministellus aliquis in Sacerdotem Catholicum incidit, ex eoque quæsiuit, cui rei potissimum vacaret, subiunxit ille Missæ Deo immortalis offerendæ: hic subrisit Ministellus, & satis opportunè, nactus hominem plus æquo ignarum, callidè quærere, & yrgerè cœpit: quid nominis esset *Missæ*, quæ eius notio? & vnde petita. Cumque hic ex ignorantia, ruboreque subticuisset Sacerdos: tum quasi victo insultans Minister. Egregium sanè, inquit, sacrificulum, qui sacrificium, & Missam, quam in dies singulos peragit, ne de nomine quidem nouerit, ablegandum esset hoc genus hominum ad grammaticam, vt in ea vocum suarum notionem & etymon inueniret: sed nimirum non inueniret: est enim Missa nouum, insolens, Papisticum nomen, antiquis sæculis inauditum, atque etiam grammaticis ignotum. Sic ea quæstio in risum abiit, in scommata, & calumnias, quas suo more, genioque Ministellus ille in Papietas, Romanamque Ecclesiam conijcere cœpit: sunt enim huius farinae homines in paucis facundi, & dicaces, vbi nemo est, qui verbosam illam eloquentiam, & maledicendi pruriginem coerceat, neruo sanioris doctrinæ, sacræque eloquentiæ: ego etsi ab
illa

248 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
illa minus instructus; dicam tamen, & ex Antiqui-
tatis fide nonnulla etiam testimonia, quibus ea
calumnia diluatur, pateatque Missæ nomen, non
esse nouum inuentum, sed à maioribus nostris v-
surpatum.

Vt nos arguerent nouitatis, ipsi Nouatores finxe-
runt Missæ nomen, primum à D. Gregorio exco-
gitatum, & in sacras tabulas admissum: est tamen
insignis ea calumnia iniusta nomini, bonæque fa-
mæ tanti Pontificis: ex vero enim Missæ nomen
iam inde à primis sæculis, ipsaque propè nascentis
Ecclesiæ infantia audiri cæptum, producamus in
medium luculenta veterum super ea re testimonia.

Clemens Romanus, qui passus anno Domini
secundo supra centesimum Epistola tertia memi-
nit huiusce nominis. *Sacrificare, inquit, & Missas
celebrare non licet, nisi in ijs locis, in quibus Episcopus
proprius iusserit.*

Ei consentit Euaristus, qui vixit anno Domini
duodecimo supra centesimum: ita enim habet. *Om-
nes basilicæ semper cum Missa debent consecrari.*

Apud Bu-
chardum
l. 3. c. 27.

Consonat Alexander, qui Euaristo successit, vi-
guitque anno Domini vigesimo primo supra cen-
tesimum. Hic in Epistola ad Orthodoxos, capite
quarto, & canone: *in Sacramentorum* apud Gratia-
num, ita loquitur.

De con-
secrat. d.
3.

*In Sacramentorum oblationibus, quæ inter Mis-
sarum*

sarum solemnia Domino offeruntur, Passio Domini miscenda, ut eius cuius corpus, & sanguis conficitur: Passio celebretur.

Hoc fuit decretum, hoc oraculum magni Pontificis, è quo hæc ad fidei nostræ lucem audiant nouatores. Primum oblationes à fidelibus primis illis sæculis fieri solitas, ne nos in ijs & nouitatis, & auaritiæ insimulent; tum Missarum solemnia, & in illis Christi corpus, & sanguinem confici credant, edocti testimonio, calculoque venerandæ Antiquitatis.

His addi possent longa serie secuti summi Pontifices. Telesphorus. Hyginus. Pius primus. Soter. alijque quos studio breuitatis omitto, ne cartham onerem multis testimonijs, in argumento satis obuiio, & noto. Videri potest super ea re Gratianus. Et Romanum Concilium sub Syluestro anno Domini vigesimo quarto supra ter centesimum. Carthaginense secundum Anno ter centesimo nonagesimo septimo. Arelatense tertium Anno quadringentesimo quinquagesimo tertio, aliaque Concilia, in quibus leges antiquum, & venerandum Missæ nomen, & fidem, consensumque totius Antiquitatis, cui reluctari ut nouum est, ita insolens, atque intolerabile.

Certè ex hæreticis huius æui fatentur plerique omnes fidei dogmata, ritusque ac institutiones tri-

I i

bus,

250 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
bus, quatuorve primis sæculis illibatas fuisse, licet
postea labente ætate, collapsas velint, non ex verita-
te, sed ex suo genio: de quo vt in præsentia non
querar, assumo tamen quod vltro mihi concedi-
tur, & cum primis illis sæculis auditum sit Missæ
nomen, non nouum, sed antiquum esse concludo:
finioque cum illustri D. Hieronymi testimonio,
qui & ipse aurea illa, & incorrupta sæcula spectauit:
ita porro sentit, ac loquitur.

In c. II.
2. 64.

*Notandum autem, quod etsi impijs post mortem
spes veniæ non est, sunt tamen qui de leuioribus pec-
catis, cum quibus obligati defuncti sunt, post mortem
possunt absolui, vel pœnis videlicet castigati, vel
suorum precibus, & eleemosynis, Missarumque cele-
brationibus.*

§. 2.

*Quæ notio, & etymologia huius nominis
Missæ?*

CAtholicos inter, & hæreticos non tantum de
antiquitate vocis est quæstio, sed & de ipsa
notione, germanaque etymologia.

1. 4. Instit.
c. 18. §.
18.

Calvinus vir vt perspicacis, ita maligni ingenij
contendit Missam appellatam esse à mittendis in
medium muneribus, quasi symbolis quibusdam,
vnde fieret sacra cœna, itaque confundit Missam
cum Agape primorum Christianorum, in qua pau-
peribus epulum parabatur. In hanc sententiam iuit

Calvinus,

Calvinus, vt etiam iret in tacita dictoria, carperetque suo more Sacerdotum auaritiam, quibus in Missa oblationes dari solent.

Kemnitius alio vocat etymon vocis illius *Missæ*; aitque esse Deum, arcem, & robur Antichristi, id est Papæ, quod vt suadeat, addit mira quadam prouidentia factum vt *Missæ* nomē cum Deo Antichristi cōueniret. Hic à Daniele appellatur *Mahuzim Deū* c. ii. (inquit Propheta) *Mahuzim in loco suo venerabitur.*

Hanc doctrinam primum impuro ore, impudenti lingua euomuit Lutherus, & patenti faucium hiatu excepit Kemnitius, & in reluctantes auras emisit: sed errat impius, & nimium quantum errat.

Primum enim quæ cognatio, quæ affinitas ac similitudo *Mahuzim* cum *Missæ*? nulla sanè, nisi quam effingit Antichristo cognatus animus. Deinde Rex ille qui colet *Mahuzim* dicitur eo loci futurus Rex Aquilonis, contra quem ibit Rex Austri, ipsique Romani aciem mouebunt; non igitur Rex ille est Papa, qui Romæ sedem, domiciliumque fixit. Vt ergo ista *missa* faciamus, ad sententias quæ vero propiores sunt accedamus.

Albericus censuit *Missæ* vocem è Græco deductam: sed nusquam apud Græcos huius nominis est vsus, ijs dicitur Liturgia, & Synaxis. Verosimilius illi, qui deriuant ab Hebræa lingua, sed & inter eos opinionum est pugna & dissensio.

In Ps.
101.

Petrus Viegas Miffam trahi putat ab Hebræa voce *Massah*, quæ panem azymum significat. Eo vsus Christus in vltima cœna, qua panem azymum in corpus suum vertit, cuius memoria vt excederet in longè futuras ætates, etiam ipsum nomen retineri placuit mutata litterula, vt pro *Massah*, *Miffa* diceretur, omiffa aspiratione *he*, quæ aliquid habet asperitatis, alienæ ab hoc sacrificio, in quo summa suauitas, & magnæ diuini amoris illecebræ.

Ad E-
phes. 5.

Alijs tamen magis placet *Miffam* deriuari, à *Miffah*, id est oblatio, & hæc interpretatio conuenit quam optimè: hic enim Christus, vt Apostoli ore, verbisque loquar, *tradidit semetipsum oblationem, & hostiam*. Ea primum oblata fuit in cruce cum innocentissimus agnus ad occisionem ductus est, tum deinde in altaribus Ecclesiæ Catholicæ immolatur, vt tridentini Patres cum omni Antiquitate definiunt: de ea diuino spiritu Paulus *una*, inquit, *oblatione consummauit in æternum sanctificatos*. Vnam vocat oblationem vt apicem omnium sacrificiorum, religionis florem, & perfectissimam diuini cultus rationem. Et hæc quidem ex illa opinione, quæ ex Hebræo fonte deductum voluit augustum *Miffæ* nomen: nonnullis tamen magis sapit Latina scaturigo, quæ eo ducit, vt probet effluere à verbo *mitto*. Sed cur ab illo inquires? hic iterum hæret aqua, dubiaque mens quo se flectat: vt enim

in

in alijs fecunda sunt hominum ingenia, seseque in diuersas opiniones effundunt : ita & in hoc argumento latius spargunt.

Hugo de S. Victore putat ideò Missam appellari, quod in ea totius populi preces, & vota in cœlum mittantur, & puris Sacerdotum manibus immortalis Deo sistantur, veluti per Legatos, & totius generis nostri internuntios. Qua de re aureo orationis flumine Petrus Chrysologus. *Sacerdos*, inquit, *versatur inter altaria semper peccatorum causas, dolores populi suscipit, fert, offert, ingerit preces, accipit, refert, restituit impetrata, ex homine totus in Angelum substituitur.* Vide quam noua, quam augusta, quam diuina propè metamorphosis: in Missa quodammodo desinis esse, quod tamen es, à natura, homo; & à gratia, incipis esse, quod non es, Angelus, id est humani generis apud superos nuntius; mediator, & interpres quodammodo cœlestium monitorum, qualem se descripsit olim Moses. *Ego, inquit, sequester, & medius fui inter Dominum & vos: ut annuntiarem vobis verba eius: quod veluti exponens S. Hieronymus cum attingit illud Malachiae oraculum in quo Sacerdos Angelus Domini exercituum appellatur. Angelus, inquit, id est nuntius Dei Sacerdos verissimè dicitur, quia Dei, & hominum sequester est, eiusque ad populum nuntiat voluntatem.* Hoc sanè maximam,

L. 2. de Sacra.

Ser. 26.

Deut. 5.

In c. 2. Malachia.

254 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
& singularem sacrorum hominum dignitatem,
amplitudinemque illustrat: vt qui non oratantum
sint populi, sed ipsius quodammodo diuinitatis.

Quod ipsum Sacerdotij munus veluti proprium
agnoscit D. Paulus, & de seipse ad Corinthios sic
a. Cor. 5. prædicat. *Pro Christo legatione fungimur.* Verè le-
gatione functus Paulus, qui in ipsam cœli regiam
admissus, inde rediens diuina ad nos retulit oracu-
la: verè legatione fungitur & Sacerdos, qui ad aras,
diuinaque sacrificia sublimius omni mundo emi-
net; Legatus vniuersitatis, cuius proprium est in
augusto sanctuario, vt ait D. Gregorius Nazianze-
Orat. 23. nus, *sacrum Deificationis munus obire.* Sed de hoc
suo etiam loco fufius; reuertor ad nominis ety-
mon, à quo paululum digressus sum.

Magister sententiarum, notum in scholis no-
men, autumat huic diuino sacrificio inditum Missæ
nomen, quod ad illud è cœlesti proscenio, Beato-
rum sede, Dei throno mittatur Angelus, qui præ-
fens assistat. In eam quoque opinionem descendit
D. Chrysoftomus, alijque Ecclesiæ Sanctissimi Pa-
tres, qui cœlestium spirituum choros, illo maxi-
mè tempore diuinum sacrarium complere credide-
runt. Sic enim quodam in loco disserit Chryso-
mus mensæ Eucharisticæ prædicator in paucis ma-
L. 6. de gnificus. *Per id tempus & Angeli Sacerdoti assi-*
Sacerd. *dent, & cœlestium potestatum vniuersus ordo cla-*
c. 4. *mores*

mores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, Angelorum choris plenus est. Hæc vbi calamo aureo scripsit Chryfostomus, tum memorat visum mirabile vnius senis, viri à virtute, à Dei donis longè ornatissimi, qui illo tempore se vidisse aiebat multitudinem Angelorum sacrum altare circumdantium. Erat illis niueus in veste candor, lux amœna in oculis, in fronte sol aureus index maiestatis, cui deuotionem conciliabat humilis demissio: qua magnæ illæ mentes capita inclinabant, vt milites Imperatori solent. In hac foelicium mentium societate consistis, quisquis ei sacrificio vacas. Vide vt cum beatis illis genijs, tibi sit timor castus, pudoris comes, & reuerentis animi submissio.

Rupertus Abbas, quem olim Legia suum habuit, & in celeberrimo D. Laurentij Cœnobio Religiosum in paucis amauit, ac deinde Tuitiensi Monasterio Patrem ac Præsulem dedit: existimat dictam esse Missam: quia in ea, accidentium, & specierum Sacramentalium velo tegitur victima è cœlo missa, & in cœlum transmissa.

Pater æternus è cœlesti, beataque sede, è sinu quodammodo Diuinitatis suæ Christum in mortales oras emittit, sistitque ad ipsa Sacerdotis verba: vt olim ad Iosue voces solem stare fecit oblitum quasi suæ velocitatis. Tum deinde eundem Christum,

L. 2. de
Offic. c.
23.

256 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
stum, ceu hostiam superis acceptabilem, & propi-
tando numini peridoneam in stellatas arces, aurea
recta, beatarum mentium domicilia Sacerdos ipse
transmittit, ab illa vnus, eiusdemque victimæ mis-
sione in terras, emissione in coelos Missa & nomen;
& pondus, & sanctitatem & venerationem accepit.

L. de
Missac.
1.

Bellarminus non minus à virtute, doctisque in-
genij monumentis, quam à purpura, galeroque il-
lustris Missam nomen inuenisse putauit, à missio-
ne, siue dimissione populi: videntur in eam opi-
nionem manu ducere illa verba, quæ ad sacrificij
calcem adijcit Sacerdos. *Ite, Missa est*, quasi diceret,
abire iam licet, peractum omnino sacrificium.

Ita quondam in profanis gentilium sacris subij-
ciebat sacrificulus hæc extrema verba. *Ilicet*, id est,
ire licet, vt non nisi cum bona venia populus exce-
deret. Et hæc de ipso nomine paucis agitalle suffe-
cerit, modo ad rem ipsam propius appello, deque
sententijs iam allatis Lectorem Iudicem, & arbi-
trum facio: sibi quam volet, eligat.

§. 3.

Quæ Missæ institutio?

Multa sunt, quæ pium hoc ac diuinum sa-
crificium mirum quantum commendant.
Primum author, à quo manauit, tum deinde tem-
pus quo peragi placuit, tum etiam locus, tum deni-
que

que personæ, & circa eas habita ratio, modusque institutionis.

A V T H O R.

A Vthor est Deus immortalis, Dei Filius, Deus homo, reparator generis nostri, à quo necessum est hoc sacrificium miram hausisse sanctitatem, ac venerationem. Habent artes, ac scientiæ ex seipsis lucem aliquam, sed eam quamplurimum augent ex authorum nomine, fama, dignitate.

Grata est eloquentia, & potens ad demulcendos animos: at gratior quia fluit à Tullio, Oratore Romano, viro in primis disertio.

Profunda est Philosophia, & quia ignotas, ac latentis veritates eruit, admirabilis; at mirabilior, cum eam aperit Aristoteles, purior, ac perspicacior naturæ ocellus.

Vtilis est medicina, & corporibus reparandis, fouendæque vitæ nata; at vtilior, quia Galeno, & Hippocrate vt Principibus gaudet.

In honore est Iurisprudencia, quia legum inuentrix, moderatrix Reipublicæ, iusti, rectique tenax; at in pretio magis, quia Bartolos, Baldos, Justinianos habet inuentores, magna, & augusta nomina.

Imò vero artes ipsæ mechanicæ ab authoribus suis gratiam, splendoremque mutuuntur: ita Scriptura fabrilem artem in opera æris, ac ferri commendat ab inuentore Tubalcaim.

K k

Quod

Quod si profanæ illæ scientiæ, artesque huic æuo mortali tantum vtiles, ex eo nomen obtinent, quanto magis ea, quæ ad diuiniorẽ sapientiam, ad superum cultum, ad Dei ter opt. ter max. religionem ducunt, Authori suo debent, quidquid adipiscuntur sanctitatis, atque maiestatis.

Laudatur Abel, qui primus omnium legitur Deo litasse, primitias frugum obtulisse, & quia Abel erat, hoc est innoxia, candida, grataque cœlestibus anima, ideo respexit Deus ad Abel, & ad munera eius.

Laudatur Enos, qui primus inuocare cœpit nomen Domini.

Laudatur Abraham, excelsus pater, & multarum gentium parens, qui filium, quem vnum sibi natura dederat, obtulit, ferro supposuit, & amanti busto: docuitque quid pro Deo audeat, & possit Pater.

Sed vel maximè laudandus est Iesus, qui docuit, atque extulit, quod nulla vnquam sensit ætas. Se nimirum ipse hostiam fecit, atque obtulit etiam post fata, acerbamque crucem; necum vita, spirituque mortali, victima placando numini opportuna deficeret. Ab illo diuini amoris excessu, authorisque maiestate, necessum est huic sacrificio immensum quiddam accessisse gratiæ, amoris, dignitatis, maiestatis.

TEMPVS.

TEMPVS.

Accedet & à tempore sua laus, ac commendatio. Erat illud Paschæ, quod Iudæis celeberrimum, quo præteritorum beneficiorum memoria reuocabatur, & quo prima futurorum dabantur auspicia.

Tempus erat & illud quidem nimium breuis æui supremum, dies decretoria, dies vltima, qua sese in filios explicare solet Parentis amor, qua vltimas Testamenti tabulas condere, qua filijs, ac hæredibus bona legare, qua grauißima negotia agitari, & expediri solent: & tamen cum in ea esset vitæ periodo, in ijs angustijs, inter vitæ, mortisq̃ue confinia, nostri tamen vel maximè memor, & amans Iesus Missæ sacrificium peragit, & peragendum proponit in æuum omne, ne amor, ne effusæ caritati dies vlla, sæculumve finem poneret.

Fuit Antiquis epulum amicitia, quod teste Athenæo dicebatur τέλει φιλίας, extremum & finis amicitia: in eo hospes pateram prensare manu, sibi sanguinem è vena elicere, largè fluentem excipere, & ex eo primus bibere, ac deinde cæteris conuiuijs prælibandum offerre. Dicebatur autem id conuiuium, amicitia finis, vel quia amicis in extrema dabatur mensa, vel quia non potest vltra prouchi amicitia, neq̃ue sese copiosius effundere, quam si sanguinem, in quo est vitæ sedes, effundat. Fuit illud

Kk 2

huma-

260 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
humanæ amicitia, quaecumque argumentum: at
hoc diuinæ est caritatis, quod in extrema vite cœna
Christus exhibuit; sui, sanguinisque mirè prodigus.
Et hæc à tempore laus petita.

LOCVS.

NEc minor à loco dabitur ornatus. Fuit enim
cœnaculum grande stratum, pro quo non
erit importunum aliquam rei tum gestæ seriem
exponere, calamumque ad ea loca reuocare.

Math.
26. v. 18.
Cum immineret solemnis Agno Paschali dies,
discipulos suos emittit Seruator optimus. *Ite, in-*
quit, in ciuitatem ad quemdam, & dicite ei: ma-
gister dicit: tempus meum propè est, apud te facio
Pascha cum discipulis meis. Hic in scholas, & pul-
pita vocari solet quæstio? quis illè, quem Christus
anonyma voce appellat *quemdam*? Hieronymus,
& Beda respondent eo loci, ac temporis, quo
nouum parabatur Pascha, quo cœna Eucharistica,
atque epulum agni, neminem nominatum esse,
certo consilio, ac decreto, vt omnes ex eo intelli-
gerent non vnum aliquem, sed omnes omninò
mortales ad nouum à Christo Pascha deuocari.

D. Ambrosius aliò sententiam, calamumque
ducit; & ex vulgata illa, trita, abiecta, anonyma
voce colligit appellari quemdam, quod pauper,
ignobilis, adeòque inter homines innominatus esset.
In c. 22.
Luc. *Sine nomine, inquit, designatur, vt pauper, & igno-*
bilis aestimetur.

Verum quod bona tanti Doctoris venia dictum sit, videtur illud parum consentire cum ijs quæ subijcit Sacer Historiographus, virum illum quemdam, habuisse cœnaculum magnum stratum: certè homunciones infimæ sortis, & ad extremas propè paupertatis angustias ac fordes abiecti, non solent offerre cœnacula illa magna, strata, aulæis vestita, non ad necessitatem tantum, sed ad luxum ac dignitatem, incolunt illi humiles casas, abiecta tecta, & nudo ferè teguntur Ioue. Nec sic ille homo *quidam*. Certè si de hospite ex amplo, nobilique tecto non inanis sit coniectura, cum & opulentum & inter suos magni nominis fuisse conficiemus. Et hoc in luce est; in nocte, & silentio illud quis fuerit. Ita voluere Historici sacri, qui eius nomen obscura vocula suppressere; è qua nihil erui potest, nisi doctis coniecturis.

Nicephorus credit hominem illum fuisse Inqui- L. l. c. 28.
linum earum ædium, quas D. Ioannes Euangelista à Caipha, in monte Sion, ingenti ære coemerat, venditis, quas in Galilæa habebat amplissimis facultatibus. Hæc authoris illius coniectura, quæ quo nitatur argumento, non video.

Theophylactus ait hominem illum quemdam fuisse Simonem Leprosam, eumque Lazari Patrem, apud quem sex ante dies cœnarat Seruator optimus. Neque hoc cum loco conuenit; hic enim

262 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
Bethaniæ fixerat sedem, ille autem Ierosolymis.

Ideòque si suus in dubio coniecturæ detur locus, dicemus virum illum quemdam fuisse à Iudæis vnum aliquem, eumque prædiuitem, Christo familiarem in paucis, imò & discipulum, sed occultum; Is esse potuit aut Iosephus ab Arimathia, aut Nicodemus aliquis. Certè quisquis is fuit, Christo fuit ab amoribus & secretis: ei quippè dicitur, *Magister dicit*. Hæc ad discipulum vertuntur, *tempus meum propè est*, mors mea in ianuis est; & hæc produunt hominem admissum ad secretiora Domini sui arcana, vt qui ea vel è verbulo caperet. Et ista pro instituto satis. Venio ad illud, quod spectauimus quam maximè. Cur Deus homo, qui primam lucem in paupere tecto, vilique stabulo aspicere voluit, qui vitam omnem reliquam ijs paupertatis angustijs arctari, vt ipse ex vero queri posset: *vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet, vbi caput reclinat*. Cur, inquam, is filius hominis adeo paupertatis amans, ac retinens, in vltima cœna, in occasu vitæ, in mortis limine, cœnaculum grande, & stratum, sibi, suisque delegerit?

Ne tibi persuade id temerè, casive factum: sed destinato consilio, certaque illius prouidentia; quem nec casus, nec fortunæ cœcutientis impetus regit & abripit. Erat nimirum eo loco celebranda primum

num cœna Eucharistica, erat edendus verus Agnus, erant augusta, potentiq̄ue manu creandi Mystæ noui, ac Sacerdotes, erat exhibenda scena diuini amoris, debuit proscenium esse nobile, ornatum, augustum. Et verò enituit, & cœnaculi opulentia, ac dignitas in tota illius supellectile, pro qua hoc erit instar omnium, quod calix, quo tum vsus Seruator noster, calix inquam, qui primus pretioso Christi sanguine imbui, rubere, calere debuit, effictus esset è lapide pretioso, cui pretium, lucemq̄ue addebat auri fulgor, nitorq̄ue. Visitur ille Valentia, ad illius dici, ac beneficij monumentum. Patina vero, quæ sacrum Christi corpus sub albicanti panis specie excepit, & illa è consimili materia affabrè facta Genuæ seruatur. Ea nimirum esse debuit Eucharistici ferculi dignitas, & cœnaculi opulentia, ac maiestas.

Valeant modo hæretici nostri temporis, quibus profana fana, & aræ, haræ sunt. Non ea Christo sacrificanti fuit, non inculta tecti moles, non stabulum egens, nudum, immundum: sed cœnaculum grande, stratum, aulæis ornatissimum. Eiusmodi certè esse voluit, vt illud spectarent ætates omnes longè consequentes, & ad illius instar, sua diuini huic sacrificio tecta molirentur. Senserunt illud maiores nostri, & principes animæ, quorum pius labor in eo sudauit, vt sua sacris ædibus staret maiestas, sua supellectili esset opulentia.

Hos inter enituere Iustinianus Imperator, qui cum animum adiecisset ad diuinam aram, quam magnificentissimè extruendam, quidquid terra, marique pretiosum, quidquid in orbe rarum fuit, id omne augusta voluntate, & munificentia contulit. De quo iuuat audire Cedrenum. *Fecit sacramentam ex auro, argento, & omni gemmarum genere, è ligno, & metallo, & alijs rebus omnibus, quæ terra, aut mari, toto denique in orbe in pretio sunt.*

In Iustinan.

In funere Placillæ.

Eiusdem pietatis, animique fuit Placilla Augusta, quam D. Gregorius Nyssenus insigni laudis preconio exornat, dum ait cum Placilla extinctum, & velut sepultum *altarium ornatum*. Crederes ab illa vitam, & spiritum accepisse, & cum illa mortuum, & conssepultum.

Eius munificentia, aureaque maiestatis in sacra suppellectile, in calicibus meminit D. Ambrosius, dum ait: *Infusum auro sanguinem Christi irrutilasse.* Meminit Augustinus, qui censuit non alteri magis loco, quam Ecclesie pocula pretiosa conuenire. *Si calicem, inquit, inuenisses in terra, donares illum Ecclesie Dei: donares, inquam, non iam donatum raperes, vt auara, sacrilega, impiaque manu faciunt hæretici.*

L. 2. Of. fic. c. 28.

Ep. 41.

Quos hic siterem lubens, vt vel leui saltem oculo spectarent, quis fuerit sanctorum sensus, quis spiritus nascentis Ecclesie, quæ maiestas, quam etiam

etiam suspicere, ac vereri debuerunt, vel ipsi Ecclesie hostes, quos inter Fœlix regij thesauri custos sub Imperatore Iuliano. Hic cum in templum Antiochenum venisset, ad sacra Ecclesie vasa diripienda, videretque ingentem ciborum copiam, & calicum, & complurium donariorum tum magnitudinem, tum elegantiam, stupore attonitus, & propè amens exclamavit. *Ecce quam sumptuosis vasis filio Mariæ ministratur.*

Theodo-
ret. l. 3. c.
11.

Hæc illi stupor, & sacre opulentie admiratio expressit verba, utinam & piam mentem impressisset, ut sacrilegas manus, à templis, ab aris, à sacris vasis abstinuisset. Verum auaritia, libido, impietas ut animum, ita & manus, ad furtum, ad rapinas, ad sacrilegia soluerat, uti etiamnum soluit hæreticis nostri temporis, qui altaria à suis maioribus probè vestita, & ornata, nudare, spoliare, diripere consueverunt, dum non ferunt æquis oculis auream illam Ecclesie Romanæ maiestatem, quæ tamen à prima Christi cœna initium duxit. Sed illi non sunt de peculio Christi; at potius de grege Antichristi.

RATIO INSTITUTIONIS.

Vidimus Christum primum nouæ legis Sacerdotem litasse calice nobili, ac pretioso, superest ut breuiter attingamus qua ratione, quo ritu? is certè fuit, qui liquido demonstraret tum quæ foret illius sacrificij dignitas, tum maiestas Sacerdotum,

Ll

dotum,

266 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
dotum, quos eo loco supremus sacrorum opifex
Christus sacris initiare voluit. Primum enim à
mensa surrexit, & sedere iussit abiectos homuncio-
nes, à fortuna pauperrimos, ab arte piscatores: tum
deinde linteo præcinxit se, & aquam eorum pedi-
bus infudit, lauit, terfit, & fortè osculo dignatus est.

Quis, inquires ille, qui à cœna surgit, assurgit
piscatoribus, & ad pedes prostratus eluit?

Christus est restaurator humani generis, in cuius
manu posita nostrum omnium, mundi que sa-
lus vniuersa.

Christus est author tot mirabilium, patror tot
miraculorum, cuius nutus audiunt irata maria,
cuius voces cum silentio excipiunt alias surdi, &
insolentes Euri, ad cuius imperia patescunt Inferi,
& mortuos, ac sepultos, luci, vitæ que reddunt.

Christus est cui ministrant Angeli, purissimæ
illæ cœlorum intelligentiæ; quæ etiam pauent, &
contremiscunt ad nutum eius.

Christus est Patris æterni dilectus omninò Filius,
Deus ipse, eiusdem etiam indiuiduæ consors natu-
ræ, potentiæ, maiestatis, sapientiæ, Deitatis parti-
ceps, cui sol & luna, gemini orbis oculi, minora si-
dera, cœli que gemmæ que lucent, & surgunt astra
matutina; cui immensa, grauis que terræ moles, ef-
fusa maria, liquidus æther, ipsa que elementa, & to-
tus orbis supplex ac venerabundus accidit. Et hic
tamen

tamen piscatoribus assurgit, seruilem in morem linteo sese accingit, aquam ministrat, luteis homuncolorum pedibus aduoluitur, eos affusa puriore lymphâ sedulus eluit, detergit, & fortè veneratur osculo.

Deus bone, qui tandem illi quibus sese ad ea officia submittit Iesus? num Angeli? num Cœli Principes? num beati spiritus? num altissime, Deoque proximæ mentes? minimè verò: nihil horum audias, nihil videas in sacra illa Seruatoris scena: qui ergo demum illi? è qua rerum creatorum serie? è quo cœli, terreque tractu? homunciones sunt, si naturam spectes, è communi luto, argillaque malè facti; si fortunæ bona, ad infima quæque deturbati. Atque ut ij sint, ijs tamen honoris causâ assurgit, etiam vel ipse rerum omnium molitor Deus. Erant nimirum creandi noui Mystæ, noui Sacerdotes, itaque euehendi in aliquam diuini nōminis, honorisque communionem: hinc deprimatur Deus, ut homo eleuetur.

Ab illa die, luceque sacratiore, quo ad initiandum pedes visus est prostratus Deus, manauit in Ecclesiam, in posteras ætates, in regias mentes magnus ille de Sacerdotio sensus, ingens æstimatio, demonstratioque honoris, cuius argumenta spectauit omnis Antiquitas, aureaque Constantini secula, ipsoque in primis authore, cuius hoc pietatis, hoc demis-

268. SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
sionis est argumentum, dignum omni memoria.

Cum ageretur Concilij Nycæni Synodus, ipse religiosissimus Imperator, tamdiu pedibus institit, donec omnes Patres confedisent, & *tunc*, vt historici verbis vtar, *non alias sedere sustinuit, quam sacrosanctus Sacerdotum chorus annuisset*. Nec cæteris altiore folio, sed sede humili, ac depressa etiam infra pedes, ac vestigia Sacerdotum. Hæc Augustus, & pius Imperator, qui fenserat etiam Dominum ad piscatorum, & initiandorum tantum pedes aliquando in genua accidisse.

Acta.
Conc.
Nycæni
& Histor.
Trip.

Leguntur in Cœlis Seraphini famulantium more stare coram Deo suo: sic eos olim vidit Isaias. *Seraphim*, inquit, *stabant*: at Apostoli, at Sacerdotes etiam in cœlis cum Deo sedere dicuntur: testor illud Christi apud Euangelistam oraculum. *Cum sederit filius hominis in sede maiestatis, sedebitis & vos super sedes duodecim*. Stare famulorum est, sedere Dominorum, ex illis Angeli, ex his Sacerdotes etiam in hoc beatis mentibus superiores, Deoque proximi, quam sacrorum hominum altitudinem scitè expressit Iessæus Propheta hoc oraculo.

Isaiæ 6.
v. 2.

Matth.
19. v. 28.

Secundum altitudinem tuam, Deus, multiplicasti filios hominum: vel vt explicat Chrysostomus, eleuasti, extulisti: imò vt eleuares, efferresque magis, te ipse depressisti. Vt non videatur mirandum illud, quod de Sacerdotio dixit Isidorus Pelusiota, esse
diuinum

diuinum quiddam. Et omnium quæ inter homines ex-
petuntur, velut extremam metam. Quo cum con-
uenit & illud S. Ignatij, inuicti Martyris, Sacerdo-
tium, omnium bonorum quæ in hominibus sunt, api-
cem esse, & cum Tertuliano, honorem sanctificatum
à Deo.

L. 2. Ep.

52.
Ep. 71.Ep. ad
Smyrn.
Exhorr.
ad cast.

Et is sensus fuit aureæ illius ætatis, à quo si defe-
cere posteri, non eo factum, quod Sacerdotali di-
gnitati aliquid decesserit, sed quia multum de Sa-
cerdotum vita, moribus, sanctitate detractum est.

S. 4.

Quid Missa, & quæ eius partes?

Est Missa actio Sacerdotalis, qua ex Christi in-
stitutione in eius Passionis memoriam, panis
& vinum in eiusdem corpus, & sanguinem conuer-
titur, & illa sub iisdem speciebus Deo immortalis
pro viuis, ac defunctis offeruntur, & consumuntur.

Eam Theologi distinxerunt in tres omninò par-
tes. Prima est ab initio ad Offertorium vsque: &
hæc olim dicebatur Missa Catechumenorum, quia
illis licebat illi parti interesse; non sine causa, prou-
doque Ecclesiæ, ceu bonæ Matris consilio.

Primum enim per introitum disponebantur,
eorum animi, & ad diuina capeflenda parabantur,
tum deinde collecta, eis erat oratio, piæq; in Deum
elevatio: tum etiam prælegebantur Prophetæ, a-

Ll 3

liave

270 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
liave Scripturæ sacræ oracula, quæ ipsos nosse oportebat: tum Euangelium proponebatur, & in eo præcipua viuentis, ac patientis Christi mysteria; tum denique festis solemnioribus adijciebatur fidei symbolum: & hoc quidem ex prima institutione, vt Catechumeni in fide, in Prophetis, in Euangelica historia instituerentur. His ritè peractis emittabantur; nec enim licebat vltra sacrificio interesse.

Altera pars est ab Offertorio ad ipsam Communionem, & ea complectitur consecrationem, quod primum, princeps, ac nobilissimum illius sacrificij decus.

Tertia denique à Communionem ad finem, & ea quoque pro acceptis à Deo, superisque beneficijs grati animi memoriam continebat.

Hic à Theologis agitari solet, eaque solemnis quæstio; in qua potissimum actione diuini illius sacrificij ratio, reposita esse videatur? sunt qui velint in deuota Hostiæ oblatione: sunt qui in Consecratione: sunt etiam qui in Communionem: sunt denique qui in ijs omnibus perfectum, suisque numeris absolutum sacrificium esse contendunt: ita in diuersas abeunt, scindunturque sententias: ego malim in vna Cōsecratione residere. Verum quia eam euoluere non est huius mei instituti, verbulo tantum indicasse suffecerit. Maneat ea quæstio, ea lis penes Theologos, agitetur in scholis, sileat in pulpitis;

pitis; in his enim ea tantum quærimus, quæ ad mores faciunt; quæ vero altissimæ commentationi seruiunt, & intellectui tantum lumen aliquod subtilioris speculationis obijciunt, ea alium in locum reiicienda existimamus. Interea dum illud nobis conceditur; singulas augusti illius, & sacratissimi sacrificij cæremonias, ea qua solemus breuitate, percurremus: sistemusque in ijs maximè, in quibus sese offerent opportuna morum documenta, leget in illis sacrorum præfectus, quæ sit officij, munerisq; sibi impositi sanctitas, dignitas, maiestas.

§. 5.

*Sintne probanda Cæremonia diuini huius
Sacrificij?*

IS plerumque genius est hæreticorum, quod non probant, maledico dente carpunt, & in circulis suis vellicant, aut contra detonant in pulpitis; ne omnes producam.

Lutherus etsi non omninò improbet, & à Missa I. de capt. Babylon. c. de Eu- char. abesse velit cæremonias omnes, ait tamen tum eam fore magis conformem, consonamque illi, quam Christus instituit, quo simplicior ea fuerit, paucioresque cæremonias admiserit.

Docet deinde eas sine fide, sua nimirum, & Lutherana, esse potius *irritabula impietatis quam officia pietatis*. Hæc blasphema lingua effutijt Lutherus,

RUS,

272 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
rus, cui etiam consonat Calvinus, mali corui, ma-
lum ouum. Etsi enim fateatur cæremonias Missæ
esse longè antiquissimas, imò cœpisse non ita pro-
cul à temporibus Apostolorum: eas tamen appel-
lat. *Rubiginem cœnæ Domini*: dicitque natas esse
ex quadam prurigine, & procacitate humanæ men-
tis, quæ se continere non potest, quin in Dei myste-
rijs, sacrisque ludat, ac lasciuiat. Hæc impio ore
euomuit Calvinus, atroque calamo notauit.

L. 4. In-
stit. c. 17.

Sed & alterum est, quod Caluino stomachum
& nauseam mouet; inferri in Ecclesias, in sacra tem-
plorum adyta, in ipsas aras vasa è puro auro, argen-
toque conflata, non aspicit æquis oculis, non ani-
mo sustinet diuitem illam, & auream incruenti sa-
crificij opulentiam. Ne porro videatur auaritiæ stu-
dio sacris aris pretiosam illam supellectilem detra-
xisse, nudasseque auro templa, producit duo loca
Sanctorum Patrum, è quibus errori suo patroci-
nium quærere, & facere conatur, non facit ta-
men: si ea ex vero sensu, genioque authorum exa-
minentur.

Primum est D. Ambrosij, qui mellea, forti-
que eloquentia sic olim scripsit. *Aurum Sacramenta non
querunt, neque auro placent, quæ auro non emuntur.*

L. 7. Of-
fic. c. 28.

Alterum est Acatij, qui dicitur sic aliquando lo-
cutus: cum accusaretur, quod sacra vasa in paupe-
rum vsus vendidisset: subiecit vir pius. *Deus noster
neque*

neque discis, neque calicibus eget, quia non comedit, neque bibit. L. 7. Histor. c. 21.

Hæc pro sua causa Calvinus afferre se credidit, ut pium illum Ecclesiæ luxum impugnasse, imò euertisse videretur, etiam ex ipso sensu antiquitatis. Vere tamen non impugnat, nedum euertit: sed potius tuetur, ac stabilit; tantumque euincit illud (quod ipsi vltro concedimus) licere vbi pauperum necessitas exegerit, etiam sacra vasa conflare, ac vendere, quia ea ad sacrificium omninò necessaria non videntur, & ea pedibus suis, id est, pauperibus seruire Dominus patitur, imò & amat quam maximè. Et illa vis est, ille nervus Ambrosianæ sententiæ, ille scopus Acatij, ille spiritus Orthodoxæ Ecclesiæ, quo afflati hæc dixere, hæc scripsere Doctores illi, & posteris legenda tradidere. Atque vtinam eodem oculo, animoque euoluisset Calvinus, qui ex illis Sanctorum areolis, ac flosculis, non mella legit; sed fel elicit, venenumque exprimit, quo incautum lectorem inficiat, ac perdat; similis aranæ, quæ è suauis florum gratia, atque odore, insulsum, & letale virus colligit, quo muscas præteruolantes & suis laqueis irretitas, enecet; sic iste leuiusculos animos fucata illa, ac mendaci doctrina captos, retinet; & toxico suo, non è natura, sed è fide, Dei que sui gratia, cœli que tabulis tollit.

Omitto illa, quæ contra Ecclesiæ cæremonias,

M m

maio-

maiorumque in ijs traditiones agitant, euoluuntque hæretici nostri, torrentis instar, in quo certè pugnant cum natura, quæ insito lumine præscribit in sacrificijs aliquos ritus, alios, atque alios pro eorum diuersitate, aut gentium recepto more. Pugnant cum Antiquitate, quæ caremonias illas admisit, imò sub graui præcepto etiam Deo Iudice, ^{C. 15. 18.} Moysè interprete sibi impositas sensit, vt videre est ^{19.} in libris Numerorum varijs capitibus, quæ pias illas obseruationes, ac præceptiones legentibus obuias exhibent. Pugnant & ipsi secum, dum modò has, modo illas amandant, non tam ex rationis lege, diuinisquæ placitis, quam peruersa sua voluntate, maledicendi licentia, & importuna quadam prurigine Ecclesiæ Romanæ contradicendi. Eam hoc loco fusè persequi non est animus, tum quia pro mea causa loquitur natura, clamat ratio, & sensus totius Antiquitatis decertat, tum quia in hoc opere mihi cum eius farinae hominibus litem indicendam non putauit, vt qui tantum ea consecer, quæ ad mores, vitamque rectè instituendam conducunt, & ijs prodesse possunt, qui sacris illis mysterijs à cœlo sunt destinati.

Igitur vt ad rem ipsam propius accedamus, animum colliget amicus lector, aduertetque è sacroribus caremonijs, quæ huic sacrificio adhiberi solent, nonnullas esse, quæ voce, ac verbis exponuntur,

nuntur, & hæc pro seipsis quodammodo loquuntur, seipsæ exprimunt, & latentem sensum animis vel auditorum, vel sacrificantium immittunt: ideoque de ijs parcius agemus. Aliæ sunt, quæ in actione aliqua positæ sunt, quæ quia occulta quædam, arcanaque mysteria continent, nec sub aspectum, sensumque cadunt, eas fusius explicare, atque euoluere mihi consilium fuit: quod ut faciam à die, loco, aliisque augusti huius sacrificij circumstantijs ordiar.

§. 6.

Dies & hora sacrificij.

DE luce, quam vel maximè spectauit, amauitque hoc sacrificium, constat inter Authores eam fuisse diem solis, quam Christiani deinde Dominicam appellarunt. Eius meminit Scriptura, meminere viri Apostolici. *Vna Sabbati*, inquit, Act. 20. *cum conuenissemus ad frangendum panem.* Vnam Sabbati vocant primam Sabbathi Hebræo more, qui Sabbathum pro tota hebdomade recensabant, & quibus vna Sabbati dicebatur, quæ à Sabbatho prima surgebat. In ea primæui Christiani conuenire soliti ut sacris interessent: & ea fuit omni æuo, omni loco lucis illius religio, atque obseruantia: cui alijs in locis accessit & Sabbathum, imò & hebdomadæ dies omnis, ut testis est Augustinus. Ep. 118. Erat nimirum pius ille ardor animorum, qui primis

M m 2

illis

illis Ecclesiæ temporibus eminebat, cum omnes Christiani diuiniore musto pleni viderentur: quidni enim pleni essent, qui quotidie ad augustum Eucharistiæ poculum, ad sacram mensam, ad epulum Domini accedebant, ab eoque altiore quodam spiritu afflati recedebant? viguit illa Christianorum omnium consuetudo quam diutissimè: nam etiam tempore S. Hieronymi vsus fuit quotidianæ communionis, tum in Italia, tum in regnis ad occidentem, incredibili omnium bono ac fælicitate: sed tandem aliquando lapsu temporis, labente etiam sensim pietate sese remisit illa vis auitæ pietatis, & elanguit æstus ille animorum: hinc minus frequens esse cœpit vsus sacratoris epuli, & quidem æuo suo testatur D. Chrysostomus multos communicasse diebus Veneris, Sabbathi, Dominica, atque in festo Martyrum.

Hier. Ep.
23.
Hom. 5.
1. ad
Timot.

Sed neque hic stetit ille feruor, ita enim sensim defloruit pia consuetudo, vt necesse tandem fuerit Ecclesiam decreto suo annuam communionem sancire; adeo refrixerat pietas & imminutus ardor animorum, quibus sanè (quæ summa est iniquitas, & stupor inuisus) minus sæpè prospicimus, quam ipsi corpori mox in cineres abituro; huic enim quotidianus conceditur cibus, qui tamen illis negatur. Hinc iustæ magni Præfulis querelæ, & aculeata D. Ambrosij oratio. *Si quotidianus est cibus, cur*
post

post annum sumis? Pungit eo loci Christianos, & L. 6. de
Sacram.
c. 4. vero etiam pupugit Sacerdotes, à quibus ea remif-
fio deuotæ mentis, cum enim & ipsi refrigerata
caritate minus sæpè sacrificarent, eorum exemplo
& alij ea quoque Sacramenta rarius vsurpare cœ-
perunt. Vt saltem ad prima Ecclesiæ capita, sacro-
rum Principes, Sacerdotes, inquam, ea consuetudo
reuocetur, à maiorum exemplis præsidium, à ratio-
ne stimulum petam.

Quotidiana illa sacrificij huius oblatio videtur ex
ipsa Christi institutione dimanasse, dixit enim dis-
cipulis suis. *Hoc facite in meam commemorationem.*
Quæ postrema Domini verba ita exceperunt, ut eam
sibi pietatis legem impositam crederent, quotidia-
no ad aram sacrificio litandi. Sic D. Andreas Chri-
sti & in vita, & in morte æmulator magnificus,
cum ad crucem vocaretur, ait, se omni die immor-
tali Deo Agnūm immaculatū obtulisse, cuius ex-
emplum secuti Hierarchæ, & Sacerdotio instructi,
nihil antiquius habuere, quam ut quotidie rem
diuinam facerent. Vt omittam Cyprianos, Ambro-
sios, aliosque sexcentos, at vnum Zenonem Con-
stantiæ Episcopum præterire non possum, de quo
Sozomenus testatur, quod etsi centesimum ætatis L. 7. c.
27. attigisset annum, nunquam tamen neque matuti-
nos, aut vespertinos hymnos, neque aræ diuinæ mi-
nisterium omisisse: non potuit in senili, frigidoque
corpore,

278 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
corpore fenescere, aut remitti sensus ille pietatis,
atque utinam in nobis non intepesceret aliquan-
do. Certè si maiorum exempla sequi lubet, si ratio-
nem audire, nunquam elanguescet.

Primum enim hoc suo quasi iure repetit ipsa
Hebr. 5. consecratio, qua interprete D. Paulo *constituitur*
1. Pontifex ac Sacerdos *in ijs que sunt ad Deum, ut*
offerat dona, & sacrificia pro peccatis.

L. 6. de Et hinc ad populum emanat, pro eoque militat
Sacerd. c. altera ratio; cum enim (ut disertè notat D. Chry-
4. sostomus) *pro vniuerso terrarum Orbe Legatus,*
& quasi deprecator ex ipsa muneris sibi impositi
ratione sit ordinatus, necessum est vt eo sese onere
liberet, agatque quam optimè omnes officij sui
partes; nisi in populum, in Ecclesiam, in orbem v-
niuersum iniurius esse, ac videri velit: ita quippè
hic de illo queri, & expostulare potest. Quisquis
Pontificia, aut Sacerdotali dignitate donatus es, id
esse te scias, quod perituris, aut periculo proximis
est Seruator vnus aliquis: tibi mundus omnis in-
cumbit: tibi commissa populi salus, & incolumi-
tas, concredita miserorum vita, dati libelli suppli-
ces, quos in ara deponas, & obijcias oculis, supreme-
que illi menti, à qua miserijs nostris modum, fi-
nemque præstolamur. Nos vrgent, ac fatigant ef-
fusæ terris acies, infesta Martis agmina, districtique
ensis fulgor; nos perdit, ac vastat sæua lues, fames
euiscerat;

euiscerat; exedunt miseriæ, publicæque calamitates obruunt, ad quas pondus immensum addit ex ipsis Inferis euocatus Dæmon antiquus animarum prædo. In hac malorum omnium colluue, pelago dolorum, multaque funestæ mortis, ac noctis imagine, te vnum, ô quisquis es Sacerdos; te inquam vnum aspectat misella turba, nutans orbis, & propè periturum genus omne hominum, tuam illi opem exposcunt, fidem implorant, pietatem obtestantur, sacrificium expectant, quo placetur iratum numen, excutiantur parata cœlo fulmina, & ingruentia terris, aut etiam Inferis mala ab eorum ceruicibus amoueantur. Et certè amoueri possunt vel vna ad sacras aras litatione, vel vna oblatione agni immaculati, quem tu pauculis verbis, vnoque viuæ, ac valentis vocis oraculo è cœli regia deuocare potes: & illud improbus, durus, immitis generi tuo, tuo sanguini negandum putas; non putabis enimvero si te esse memineris, quem te terra, cœlumque esse volunt. Hactenus pro se, suisque incolis orauit orbis, & qui in terris spirant mortales: audi & eos qui expirarunt, clamant & illi, eoque altius quò profundius: cum primum mortale corpus exuimus, à Deo vindice in obscuros carceres, & expiatorios ignes ablegati fuimus; ibi hæsi ad extremum debitum: & mirum quantum ab illis flammis arsi. Earum vim & incendia mitigare,

gare,

280 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
gare, frangere, imò & extinguere potes vel vnus
oblacione sacrificij : quod quantum erit benefi-
cium vel ipsa supplicij grauitate, vel ex beatæ æter-
nitatis adeptione metiri potes, cui tu viam aperies
& clausos aditus referabis ; hæc in fauentes auras, &
si pateris aures tuas, & animos emittunt ex ipsis in-
feris defunctorum Parentum & amicorum manes,
quos vt audias, suadet, imò cogit communis san-
guis, & quæ esse debet afflictorum miseratio, quæ
utinam te in dies omninò singulos sisteret ad aram,
vocaretque ad sacrificium : Quamquam etiam ad
illud te inuitat ipsa Dei tui reuerentia, cultus, gra-
tia, gloria, cui tantum detrahis, quantum huic sa-
cificio videberis detraxisse. Ac ne meis tantum ver-
bis credas, quid de hoc ipso argumento, officijque
tui ratione senserit D. Bonauentura, paucis excipe :

I. de Mis-
sa c. 5.

hunc in modum diuinè olim monuit. *Cum Sacer-
dos non ex reuerentia, sed ex negligentia celebrare
omittit, tunc quantum in ipso est priuat Trinitatem
laude, & gloria: Angelos letitia; peccatores venia;
iustos subsidio, & gratia; in Purgatorio existentes re-
frigerio; Ecclesiam Christi spiritali beneficio, &
seipsum medicina, & remedio contra quotidiana pec-
cata, & infirmitates.* Hæc pius Doctor congeffit
argumenta, quibus tuum illud pectus concuteret,
& antiquam in te suscitaret pietatem, de qua hæc
calamo notasse in præsentia suffecerit. Addamus

pauca

pauca de hora sacratissimæ Missæ descripta : est de hac nonnulla quæstio , & dissensio horum temporum ab Antiquitate.

Veteres olim celebrabant Missam ab hora tertia, quæ nobis est duodecima post meridiem , ad nonam , quæ ex nostra supputandi ratione est sexta. sed eo loci, ac temporis ieiunium protrahebatur ad eam usque horam , occasumque solis huius , ne mortalem escam aspiceret, daretque, priusquam immortali, cœlestique pabulo refectus esset immortalis animus.

Quandoque etiam mos inualuit, celebrare post occiduum solem, idque duobus tantum diebus: feria quinta in cœna Domini, & Sabbato Sancto: alias etiam adulta, mediaque nocte, ut in Natali Domini. Modo recepta ea consuetudo, ut non offeratur sacrificium nisi ab aurora ad meridiem. Et hæc de tempore, ac hora: propero ad locum sacrificio opportunum.

§. 7.

De templo, & loco sacrificij, reuerentiaque ei debita.

Inualuit olim hæresis Manichæorum, quam deinde secuti Messaliani, qui templa omnia & altaria execrabantur: contra naturæ, & rationis placita, communem propè gentium omnium morem, & ipsa cœli oracula, ac præcepta quæ lo-

Nn

cun

cum aliquem sacrificijs offerendis opportunum, sacrumque esse voluerunt. Ne omnia confectæ, apud Iudæos ea quondam lata lex Deo Iudice; vt nemini omnium liceret immortali Deo litare extra eum locum, quem ipse sibi descripsisset.

Deuter.
12. v. 4.

Is porro primum fuit tabernaculum, vnica sacrificij sedes, quæ tenuit à Moysè ad vsque Salomonis ædem: ad illud euocabatur quisquis æterno Numini erat immolaturus: secus si fecisset lata iam è cælo lege capitis supplicium incurrebat: adeo graue fuit extra tabernaculum victimas obtulisse. Ab illo deinde erectum templum Salomonis quod sacrificia, victimas, & holocausta admisit, publicumque cultum, ac immortalis Dei venerationem: ex

2. paral.
c. 7. v. 12.

illo oraculo ad Salomonem, *Elegi locum istum mihi in domum sacrificij*, à quo ita sacer, & religiosus habitus est ille locus, vt extra eum Deo sacra facere nefas esset: profanum, hæreticum: inde Samaritani, qui in monte Garizim templum erexerant, eoque ad sua sacra ascendebant, pro hæreticis vulgo reputati.

Ioseph. 1.
11. Antiq.
c. 7.

Rationes diuinæ illius institutionis, in oculis, in manibus sunt.

Vna ducitur ex ipso naturæ sensu, & ingenita quadam animorum consensione, dum enim statuta ædes sacra, ad quam sæpius conuenirent Iudæi, simul consultum est coniunctioni animorum, & fraternæ

fraternæ caritati, quæ fouetur, & augetur illa vnius, eiusdemque templi communionem: nihil enim magis fauet amicitia, quam frequens illa consuetudo, de qua antiquum illud, & verum pronuntiatum. *Melior est vicinus iuxta, quam frater procul.* Ideo Prou. 27. v. 10. que, vt inquit, Ambrosius. *Amici plerumque se benevolentia quisque committit, quam fratris necessitudini; tantum valet benevolentia, vt plerumque pignora vincat natura.*

Eius causa in promptu est, illa videlicet necessitudo, quæ à loci vicinitate, & frequenti congressu peti solet. Vt enim ad dissociandas amicitias multum potest loci distantia, iuxta vulgatum illud, *non sunt amici qui procul rus incolunt.* Ita ad integrandas, firmandasque confert plurimum eiusdem loci communio, quam Iudæis esse voluit Deus, vt esset inter eos sicut templi, ita & animorum vnio. Altera diuinæ huius legis ratio fuit, vt sacrificia vno in loco præstata, Deum vnum loquerentur. *Vnus* L. 2. de Monarch. *Deus, inquit Philo, non nisi vnicum sibi dicari postulare videtur.*

Accessit & aliud pondus à natiuo Iudæorum ingenio, erant illi pro ingenita sibi leuitate faciles, imò præcipites ad idololatriam, in quam proni abiissent, si diuersis in locis Deo sacrificassent.

Et hæc pro Iudæis militabat ratio; alia Christianis imponitur: non arctantur illi intra tabernaculi

N n 2 vnius.

284 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
vnius, templique angustias: sed orbe toto sacras æ-
des & superis, & immortalī Deo erigunt; vt locus
omnis pietatem spiret, ac religionem: vt publico,
ac solemni sacrificio Numen æternum colant, non
ter in anno, vt olim Iudæi; sed in dies singulos, dum
vbique ferè locorum occurrunt templa, quæ bonas
mentes muneris sui moneant, & proritent ad quo-
tidiana officia pietatis.

Ex quibus conficies, quos ob fines extruantur
sacratæ ædes, quæ sicuti quatuor nomina fortiun-
tur, ita & quatuor fines obtinent.

Vnus est ad sacrificandum Deo, & hinc dicantur
templa.

Alter ad orationem, & pios æstus deuotæ men-
tis, & hinc audiunt oratoria.

Tertius ad Martyrum reliquias, exuias magna-
rum mentium religiosè asseruandas, & ab ijs inscri-
buntur basilicæ.

Quartus denique, vt in ijs Dei verbo, & Sacra-
mentis alatur, ac reficiatur populus, & ab illa esca-
spiritali Ecclesiæ sunt, & nominantur. Videri po-
test de hoc argumento Bellarminus, ego interim ad
alia propero fingendis probè moribus opportuna;
& in templis quatuor maximè à Liturgis, ac Chri-
stianis requiro: animi munditiam, ac nitorem,
reuerentiam singularem, eximiam modestiam, cor-
porisq̃ue, oris, ac gestuum omnium compositio-
nem; denique & altum silentium.

Tom. 2. l.
3. De cul-
tu SS. c.
4.

Ad illam arduæ mentis puritatem reuoco morem illum antiquum, quo maiores nostri ante fores, & templorum vestibula cantaros, & salientes aquas habere voluerunt, quibus oraturi, & templum ingressuri manus lauarent.

Manauit ea consuetudo à Iudæis Legislatore Moysè, cui præcepit Deus vt labrum æneum conficeret, quo Aaron & filij eius pedes abluerent, non corporis tantum sed & animi, eiusque quam maximè: quia vt disertè Tertulianus seuerus morum censor: *Quæ ratio est, manibus quidem ablutis, sed spiritu sordidato orare?* Nulla enim uero est ratio, vt proinde exhibendus videatur Saladinus, qui capta Ierosolyma, & Christianis superatis, cum ex omnibus pijs locis vnum Salomonis templum restare voluisset, in illud ingressurus aqua rosacea sese lauifere fertur: ea quidem corpus elui, manus olere potuerunt, at animus sordere potius, ac foetere. Sed de hoc infra latius, vbi ex professo quæram de sacro ritu lotionis manuum ante sacrificium; hic innuisse plus satis.

Eundem animi nitorem testatur niuea illa vestis, qua olim & etiamnum linteati, ac candidati ad aras procedunt Liturgi: monet illa, vt quæ corpori, eadem animo aptetur vestis. Beatas mentes, ac cœlestes genios amasse legimus hanc in indumentis suis niuem, si quando mortalibus oculis mutuato

286 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
ad tempus habitu, apparuerunt: est nimirum ille
color consentaneus & cœlo, & cœlestibus incolis,
quos & natura, & gratia, & gloria purissimos fecit,
ac beatæ æternitatis candidatos: & eos amat Eccle-
sia, amant Sancti Patres, in primis que D. Gregorius
Nazianzenus, qui candidata illa ministrorum a-
gmina ita eleganter metro depingit.

*Vestibus in niueis astatat turba ministra,
Splendorem referens agminis Angelici.*

Venio ad reuerentiam sacris locis debitam eam-
que tum ex ipsorum Gentilium recepto more, tum
è singulari primorum Christianorum demissione
colligo.

*Apol. 2.
p. 74.*

Gentiles certè, vt mihi testis est Iustinus Martyr,
ingredientes in fana solebant calceos deponere: au-
dierant nimirum illud quod olim Moyfi diuinum
Numen, *solve calceamenta de pedibus tuis*, cuius ra-
tio deinde subijciebatur, locus enim in quo stas
terra sancta est: audientes illius oraculi, ex quadam
templorum veneratione, & sacri aditus reuerentia
calceos ponebant, vnaque fastum omnem, & prauas
animi affectiones abijcere se velle testabantur.

*In c. 3.
Exod.*

Idem Lyrano teste fecere Saraceni, qui prima
templorum limina non nisi nudis pedibus attinge-
bant. Alij templorum aditus religiose salutare:
hinc illud Plauti. *Limen superum, inferumque salue
simul, & vale.* Alij denique templorum vestibulis
non

non solum figere oscula : sed & capita attundere :
quo alludit illud Tibulli.

Non ego si merui dubitem procumbere templis,

Et dare sacratis oscula liminibus :

Non ego tellurem dubitem perrepere supplex,

Et miserum sancto tundere poste caput.

Ethnicis addi possunt & Iudæi, apud quos tanta
fuit illius templi, quod à Salomone perfectum est,
obseruantia, vt ne parietes quidem contingere po-
pulo licuerit : vt mihi author est D. Gregorius Na- O rat. 29.
zianzenus, eamque ob causam alij parietes veluti
profani ædificati sunt, qui sacros illos attingerent.

Similis aliqua; sed pia magis sacrorum locorum
veneratio primos Christianos occupauit : quorum
religio ante ipsum templi aditum deuota quadam
demissione prælucebat : solebant enim ad illius li-
mina procumbere, deosculari, & preces inibi fun-
dere : quorum morem, cultumque reuerentiæ ple-
nissimum altè prædicat os aureum, An non videtis,
inquit; *quot homines templi huius vestibula osculan-
tur? hi quidem pronis capitibus abiecti, alij vero
manu contingentes, tum eandem admouentes ori?*
Neque mihi dixeris eam infimæ plebis deuotio-
nem fuisse : sed & è curia purpuratos, & è sacro
Pontificum cœtu infulatos, & primis in orbe digni-
tatibus illustres id officium pietatis vsurpasse noue-
ris : de his, & illis canit Prudentius.

Ipsa

*Ipsa & senatus lumina,
Quondam Luperci, & flamines,
Apostolorum, ac Martyrum
Exosculantur limina.*

Imò, quod in amplissimo totius orbis domina-
tu, quod in purpura, sceproque suscipias, eo Au-
gusti venire religionis, vt sibi multum honoris, ac
gloriae datum existimarent si ad ipsa templorum
vestibula, gloriosos cineres, & sanctarum mentium
exuuias posuissent, & in ijs, sepulchrum inuenissent.

Appello Augustos manes, duo orbis Christiani
lumina, Constantinum, & Constantium: de qui-
bus diserta lingua ita scribit Orator aureus.

*Constantinum magnum, magno se honore affectu-
rum existimauit eius filius Constantius, si in vesti-
bulo collocaret piscatoris, & quod in regijs ianitores
sint regibus, id in sepulchro reges sint Piscatoribus.*

*Hom. 26.
in 2. ad
Cor.*

*Et illi quidem veluti ipsius loci Domini intus habi-
tant: hi vero tanquam accolae, ac vicini praeclearè
secum agi putant, si ianua ipsis assignetur vestibularis.*

Haecenus Chrysostomus, ex quo duo conficies
in Logica Christiana bene peritus, Piscatorum vesti-
bula esse praestantiora quam sint Imperatorum pa-
latia.

Alterum, quae ex Caesarum, orbisque sensu de-
beat esse intima penetralium, & templorum reli-
gio, si tanta est vestibulorum reuerentia.

Transeo

Transeo ad aliud, quod & sacrorum ministris, & Christianis omnibus velim esse commendatum: est illud eximia quædam in templis modestia, eam prodit externa, ac decens corporis compositio, cum quadam gestuum suauitate, ac grauitate, quæ & custodes Angelos deceat, & Deum intimè præsentem suspicere, ac reuereri videatur. Eam vnice amant Sancti Patres, ac religionis nostræ Præsules, quos inter Liberius summus Pontifex, cum in frequenti, lectissimaque procerum corona, B. Marcellam D. Ambrosij sororem casto velo inumbraret, inter alia religiosæ vitæ, morumque documenta, & illud inscripsit, ne spuendum, ne tussendum, ne ridendum in ijs locis, in quibus sacratoribus ceremonijs Deus coleretur. Hoc fuit tanti Pontificis oraculum dignum cedro. *Tu in ministerio Dei gemitus, sreatus, tusses, risus abstine.*

D. Ambrosij l. 3. de Virg.

Hoc fuit effatum religiosi Præsulis, quod S. Ambrosius ad omnem posterorum memoriam scriptis mandauit. Ab illo absunt longissimè hac ætate nostra plerique; quos ideo credas adijisse sacra templorum adyta, vt in ijs graueolentis stomachi sentinam, & cloacam exhauriant, atque exonerent, & qua indecenti sreatu, qua tussi impotentiore, parietum latera, fornicesque quatiant, & propè lacerent: ij verò quam maximè, qui in sacris officijs insolenti risu labra dissoluunt, omnemque, quæ esse debuit

O o

religio-

290 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
religionem pessundant: Et hinc descendo ad postre-
mum de silentio in sacris edibus religiosè seruando.

Fuit illud Pythagoreorum, Ægyptiorum, & sa-
pientum omnium dogma; Deum silentio colen-
Ia Aedf. dum esse. Vt enim eleganter Eunapius *silentium*
mysterijs congruum, & sacrorum Præside digna ta-
citurnitas. Et eo quidem vt Valentinianis hæreticis
silentium dictum sit veluti fons, & caput diuinita-
tis: aiebant enim ex Bytho, & sige, hoc est silentio
aliorum omnium Deorum sobolem natam esse:
malè illi quidem ad religionem, & fidem veri Nu-
minis: verum ad propositum meum non omni-
nò malè, melius tamen Propheta Dauid: qui vna
Pf. 64. & ad Dei laudes & ad silentium euocat. *Te decet,*
inquit, *hymnus Deus in Sion:* vel vt vertit S. Hiero-
nymus. *Tibi silentium laus Deus in Sion:* vt ex eo
intelligas eximium quoddam esse laudis genus, ani-
mi, orisq̃ue silentium; ad quod vt inuitarent An-
tiqui, in templis expressam silentij imaginem erexe-
re. Videri potest de hoc argumento Mystagogus
Ludouici Cressolij, opus sanè doctū, varium, pium.
Ego hic ex illo, alijsq̃ue pauca delibauī, & veluti
in fasciculum collegi, vt tibi ex eo amplam meri-
torum, gloriæq̃ue coronam texas, quam efferas in
templo adeptæ quondam beatitatis.

§. 8.

De situ Templorum ad Orientem.

EX antiquo Ecclesiæ ritu, atque instituto templa sic extruuntur; ut solem aspiciant Orientem: in quo dissentit à Synagoga Iudæorum, & Salomonis eade, in qua locus ille, qui dicebatur *Sancta* Ezech. c. 8. *Sanctorum* vergebat ad Occidentem.

Eius ratio alia, atque alia proferri solet: D. Thomas, Angelicus Doctor duas ponit.

Adoratio, inquit, ad Occidentem fuit introducta I. 2. q. 102. ar. 4. ad. 5. *in lege ad excludendam idololatriam, nam omnes Gentiles in reuerentiam solis adorabāt ad Orientem.* Ne in eo oraturi Iudæi consentirent, solem ipsi spectabant Occidentem.

Subijcit deinde causam aliam è figura, typoque petitam: *quia totus status prioris testamenti ordinabatur ad significandam mortem Christi, quæ figurabatur per Occasum.*

Hæc S. Doctor, ut probet non sine rationis nutu, legeque factum, ut Salomon *Sancta Sanctorum* direxit ad Occidentem.

Quod si quis dixerit eo respexisse, quo vnà cum antiqua lege, ac Synagoga occidere debuerit, non erit à mysterio vacuus, à ratione alienus.

Christiani iam inde à nascente Ecclesia secus omnino fecerunt, censuerunt enim quantum loci na-

292 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
tura pateretur, enitendum vt altare tenderet ad O-
rientem, cuius instituti causas hic inquirimus; In
ijs olim sudauit pius sanctorum labor, & authorum
plurimorum doctæ commentationes.

D. Basilius antiqua Christianorum consuetudi-
ne receptum ait, vt orationem facturi sese vertant
ad Orientem, cumque animo, & oculis vsurpent:
vt hac corporis compositione, & luminum conie-
ctu innuant se requirere, & aspirare ad primas sedes,
ad antiquam patriam, ad Paradisum terrestrem, è
quo hominis vnus noxa exciderunt.

Erat ille in Eden ad Orientalem plagam, ad
quam anhelat mens pia, patriæ amantior. Ita ple-
rumque solent peregrini, & exules conuerso tramite,
lumina retroflectere, & in patrias sedes oculos, vna-
que & animos conijcere; seseque vel illo aspectu so-
lari: vel ad repetendos patrios penates excitare.

Ita quondam Iacob emoriens languidulam cer-
uicem, natantes in morte oculos, caputque graue,
& annosum conuertit ad lectuli caput, quod erat
ad Orientem, flectebatque in terram promissam, cui
exules Hebræi sese, adorantes, inclinabant; tum vt
illius memoria in oculis esset, tum vt exilij, malo-
rumque incumbentium molem suauissimo hoc
patrij cæli, solique aspectu leuarent. Et hæc ratio
ducitur è natura, & amore patrio.

Aliam ad mores vocat S. Augustinus; censet
enim

enim ad Orientem vel ipso duce oculo præcates rapi, quod Oriens vulgata hominum opinione cæteris orbis partibus præstet: eoque tacitè monemur optima quæque, ac præstantissima in Dei honorem cultumque destinare.

Huic affinis est ratio, quam de hoc instituto extulit S. Athanasius. Admonemur, inquit, nos conuertere ad excellentem naturã: ea porro est Oriens, vtpote lucis regio, solis thalamus, thronusque, & surgentis orbis oculus, cum è contra Occasus noctis sit sedes, & plaga tenebrarum: ab hac iubemur discedere, ad illam accedere non sine mysterio.

Interprete Propheta regio peccator est in Occidente, Deus autem in Oriente. Illic olim fuit Saulus de quo D. Augustinus. *In Occidente vetus, in Oriente nouus, in Occidente Saulus, in Oriente Paulus.* Hom. 14. inter 50. Ideoque necessum fuit, vt Christus, qui surgebat in Oriente, valido clamore geminaret illas voces *Saule, Saule*: quia Saulus erat in Occidente, à Christo, à luce, à sole suo quam longissimè diffitus: ab eo reuocatus est in Orientem, & qui in Occidente vetus, in Oriente nouus fuit, qui in Occidente Saulus, in Oriente Paulus audiit.

Vt ij quoque nos audiamus, abeamus quam longissimè ab Occidente, conuertamur ad Orientem: ita monet, ita vrget Augustinus. Auertere, inquit, ab Occidente, conuertere ad Orientem: ita longe ante

Pf. 102.
v. 12.

monuit Iesseus vates: *quantum distat Ortus ab Occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras*: Sed hæ rationes etiam Iudæis cõmunes fuere; demus alias, quæ propius ad Christianum institutum accedant.

Nos, qui à Christo Christiani dicimur, & sumus, ad Orientem vergere debemus: quia ex vero Christus est Oriens. Testor Zachariæ fidem, & oraculum. Hic inter alia, magnifica, augusta, diuina Messia nomina, reponit illud *Oriens est nomen eius*.

C. 6. v.
12.

Et ipse de seipso extulit illud Seruator. *Ego sum lux mundi*, eam spectamus, dum Orientem aspiciamus & ab illo lucem aliquam diuiniorem, quæ non oculis, sed animo appellat.

Accedit & alia ratio index amoris, tesseraque diuinæ in nos charitatis. Si nonnullis credimus, in cruce moriens Saluator auersa facie fuit à Ierusalem, auersa etiam ab Occidente, conuersa verò ad Orientem, vt iam inde benignis oculis annueret Orienti, eiusque incolas ad suauissimos brachiorum amplexus, ad oris basia vocaret: & quia Christianus quisquis est amat illos amplexus Dei sui morientis, & cum sponsa ingeminat illud amantium. *Osculetur me osculo oris sui*, ideo flectit oculos ad Orientem vt ad Christi Crucem, amabilem illam faciem, coniuentes in morte ocellulos, amoris amplexus, charitatis basia aspiret. Et illa à Cruce, morteque Liberatoris nostri mutuata ratio: hæc ab eius in cœlum ascensu,

LIBRARI

e o o

ascensu,

ascensu, cum enim è terris viam sibi ad superos faceret, ad Orientem solem eleuatus est, eòque conuersi discipuli Magistrum suum ad Orientem adorauerunt, & inde manauit in Ecclesiam pia illa consuetudo, vt qui vota, precesque Deo fundit, vultum & oculos vertat ad Orientem, & animo Christum sequatur; ad cœlum, & superos toto cordis impete anhelet.

Denique pro coronide postremam huius auitus causam affert D. Damascenus, quod Christus, cui ab æterno patre datum est in mortales iudicium, venturus sit ab Oriente: ita quondam insinuasse visus D. Mathæus: dum enim vltimam illam perituri orbis periodum legit, & Iudicis aduentantis speciem exhibet: eum componit cum fulgure, quod euiecta, disruptaque nube, ingenti nisu erumpit, euolat ab Oriente, & summa montium, terrarumque iuga concutit; repletque immani gemitu; atque horrore. *Sicut fulgur exit ab Oriente, Math. ita erit aduentus filij hominis.* Et quia hunc in vltima mundi scena, in qua vertitur cardo longissimæ eternitatis, nobis propitium esse volumus, ideo preces ad Deum fusuri declinamus ad Orientem, tum vt etiam viui, ac spirantes in medio vitæ cursu meditemur, & æqua lance pendamus supremum illum orbis actum, tum vt illius probè memores ita vitam omnem exigamus, vt eo loci, ac temporis salus nobis in tuto sit.

Ecce quam variæ, quam piæ huius instituti rationes, quam prouida Mater Ecclesia; quæ ex ipso templorum situ, tot mysteriorum nos admonet.

§. 9.

*Sanctorum Nomini templa inscripsit tota
Antiquitas.*

SVccurrit hic vna difficultas, quam Bellarminus, alijque tractant recepto in scholis more, styloque: ego ijs omiſſis reddam, quæ sacro ſufficiant oratori.

Obganniunt Hæretici, & Catholicis obſtrepunt vel eo nomine tantum, quod templa ſoli Deo dicanda, etiam hominibus, & puſillis olim mortalibus ex eodem nobiſcum luto malè compactis erigantur, in quo nos arguunt idololatriæ, videamus an rectè.

In ea quæſtione, quæ nobis cum hæreticis intercedit; fatemur ingenuè cum D. Auguſtino templa ſoli Deo extrui, & hoc docet natura, ratio probat; ædificantur enim templa, vt in ijs ſacrificia fiant, ea porrò vni Deo deferuntur.

Sortiuntur tamen à Sanctis, aut Virgine Deipara appellationem, tum ob ſacram eorum memoriam, imagines, reliquias, apparitiones quæ ibidem aliquando contigerunt, tum etiam ob eorum apud Deum patrociniũ.

Et

Et ne illud huius æui figmentum clamites, Hieronymum audi, vrsit ille quondam Vigilantium, & modo teipsum perurget. *Ingrederere*, inquit, *basilicas martyrum*, & aliquando purgaberis, à tua hæresi, & peruersis opinionibus, postquam ibi pios manes, sacrosque cineres colueris.

L. cont.
Vigil.

Eodem te vocat Augustinus, dum enim ait, *pompulus Christianus memorias martyrum religiosa solemnitate concelebrat*: vna etiam te monet, vt & ipse concelebres, nisi cum Fausto, quem ibi arguit, Christianus esse, & haberi desieris; velisque pugna-
re cum tota Antiquitate, quæ appellationem, & nomen templis indidit, à sanctorum memoria, & religiosa solemnitate, quam vides non esse huius temporis, sed iã inde ab ipsa Ecclesiæ infantia vsurpatam.

L. 20.
cont. Faustum c.
21.

Et quia non minus exemplis, quam verbis tuta est fides, tibi produco nascentis Ecclesiæ lumina, fidei, morumque magistros, quid illi?

D. Iacobus maior, Beatæ Virgini, quæ sibi in columna iuxta fluuium Iberum apparuerat, templum ædificauit, & hoc quidem annuente, imò iubente ipsa Virgine Dei Matre, quæ tamen adhuc agebat in viuis: quod Deiparæ Iacobus eius amans in paucis, hoc S. Marcus Euangelista D. Petro Apostolorum Principi, adhuc inter mortales agenti, cui Alexandria sacram ædem dedicauit.

Ribadi-
neira.

Ribad.
25. April.

Ecce quid senserint, quid egerint primipili Eccle-

P p

sia,

298 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
sua, orbis columnina, religionis & fidei futores: quos
erroris arguere non dico temeritatis, sed & profligatae
erit amentiae. Ab illis hausere posteri quid-
quid in eo genere ostendere pietatis.

Silvester, magnus omnino Pontifex basilicas à
Constantino Imperatore sumptu plane magnifico
extructas Diuis Petro, & Paulo dedicauit. Damasus
Beato Laurentio, inuicto Martyri. Liberius Virgini
Matri, Innocentius Sanctis Geruasio, & Protasio,
fortissimis Ecclesiae pugilibus. Alij alijs sacras aedes
inscripserunt, prout occasio, pietasque tulit; quam
maledico dente carpere, in circulis vellicare, cala-
mo notare, indoctum, insulsum, impium est: sed
ne longius stylum ducamus in argumento satis
obuio: pauca de altaribus subnectamus, vt sua illis
stet religio, ac reuerentia.

§. 10.

De Altaris nomine, materia, consecratione.

DE altari prima quaestio erit, quid nominis, al-
tera quid rei; à qua veniemus ad illius autho-
rem, materiam, consecrationem, ac cultum.

Festus opinatur altare dici ab altitudine, veteres
enim Dijs sacra faciebant in aedificijs à terra subli-
mibus, ac elatis, hoc forte consilio, vt in ijs quisquis
litasset, alto, ac sublimi esset animo; nec terris abie-
ctus adreperet.

Isidoro

Isidoro appellatur altare, quasi alta ara, in qua L. 15. Euang. c. 14. victimę authori rerum omnium Deo immolabantur. Vnde altare Hebraicè vocatum est *Mizbeach*, à radice *zabach*, hoc est mactavit, quod altare sedes esset, in qua animalia mactabantur.

Nominabatur autem ara vel ab ardendo, quod in ea arderent victimę; vel à precibus, quas Græci *αράς* appellabant, consona omninò voce, quia oratio ab ardore, ab igne deuoti pectoris calere, & ardere debet.

Hic velim pedem, oculumque figat, quisquis ad altare ascendit, legat ille quid in eo nominis, quid in se ardoris: deriuatur ara ab ardendo, ardeat ergo quisquis arę fit proximus, caleat æstu deuotionis, æstuet igne caritatis. Hoc enim vel ipsa nominis sui etymologia tacitè monet, & vrget ara.

Et hæc de voce disceptatio: de authore etiam sua lis. Qui primus altare extulisse legitur is fuit Noe, terris, & sibi à diluuiò redditus Gen. 8. v. 20. *edificauit altare Domino*: quamquam & vero simile fit etiam Abelem, aliosque in altari sacrificium obtulisse, licet eius Scriptura non meminerit. Sed ad rem ipsam transeamus.

Altare ex vsu Ecclesię, & decretis summorum Pontificum: solidum sit oportet, non inane, & concauum; lapideum sit, sacroque chrismate delibutum, ac consecratum; quæ causa?

Inter altare veteris & noui Testamenti hoc interest, quod illud intrinsecus esset inane, & concuum, atque è terra, vel rudi, & impolito lapide: hoc autem solidum, & politum. Cur diuina prouidentia hoc inter vtrumque discrimen esse voluit?

Exod. 20.
v. 24.

Hæc olim de altari lex. *Altare de terra facietis mihi.* Cur inquires è terra, ex opere lateritio? hic laborat, gemitque Rabbiorum industria, & in suas quisque flectitur opiniones.

Rabbi Abraham ait altare ferro, aut scalpello non attingi, quia nefas erat partes ferro abrasas in terram excidere, tanta sacris aris inerat reuerentia.

Rabbi Moses ne ex frustis sacratorum lapidum, simulacra sibi fingerent idololatræ, ijsque ad magicas artes abuterentur.

Rabbi Simeon ideo credit ferrum ab altari remoueri, quod hoc propagandæ hominum vitæ erectum sit, illud autem maligno mortalium ingenio inuentum vt ætatem, ac vitæ filum impressa vi rescinderet.

Huc etiam spectat illud, quod in templo Salomonis nullus omnino fuerit ferri vsus. *Malleus & securis, & omne ferramentum non sunt audita, in domo cum edificaretur.*

3. Reg. 6.
v. 7.

Sapientis id consilium fuit, ea ratio, quod ferrum ad hominum perniciem, ac eadem comparatum diuino cultui seruire non debeat; quod ipsum aduertisse.

uertisse videntur Ethnici, quorum ea lex teste Tul-
lio, *Æs, & ferrum arceto à delubris, vt duelli in-* 2. de Le-
gibus.
strumenta, non fani.

Eodem ferè collimat Plutarchus, qui ait templa In ciuil.
Instit.
quædam fuisse, in quæ ingredientes aurum omne
relinquebant, si quod forte secum haberent, ferrum
autem nulli in fana introeunti permittebatur, sa-
pienter omnino constitutum, vt potentissima duo
vitiatorum instrumenta tollerentur; illud auaritiæ,
hoc immanitatis.

Malunt alij tum temporis altaria è terra, vel in- Serra-
rius In
Iosue c.
8.
fecto lapide erecta, ne si è polito marmore, ex ar-
gento, aurove conflata essent, vt apud Gentiles mo-
ris erat, Iudæi ad idola faciles, ac proni deflecterent:
& illa ex inconstanti Iudæorum ingenio hausta vi-
detur ratio, hæc ex ipsorum sacris.

Voluit amabilis Dei prouidentia altare sibi tum
fieri è terra, vel rudi lapide, vt vel hoc vno innueret
antiquæ legis sacrificia, ac victimas rudes fuisse, &
veluti informes typos illius sacrificij, quod in noua
lege, vel in ara Crucis, vel in altari erat offerendum.

Eodem reuocari potest & illud, quod olim al-
tare inane esset, ac vacuum, modo plenum, ac soli-
dum; cuius rationes inuestigare nostri est instituti,
cum illæ vel ad dignitatem sacrificij, vel ad mores
ritè componendos plurimum conferant.

Primum igitur altare lapideum sit oportet ex in-
stituto

stituto Siluestri magni Pontificis, tum quia Christi-
 tum refert, & excipit, qui Apostolo interprete
 1. Cor. 10. *Petra est*: tum vt æuum sustineat, tempusque lon-
 gissimum, tum denique vt doceat Sacerdotes, qui
 in eo superis, Deoque litant debere esse solidos,
 firmos, & aduersus insultantes hostium impetus
 obduratos: non autem molles, & in malum flecti
 faciles, non etiam terreos, & leuiusculos, qui pulue-
 ris instar qualis & aura circumferantur: hoc enim
 alienum est à petra, è qua excisi sunt, à Christo, cui
 quodammodo congeniti.

Sit deinde altare è polito lapide, qui huius sacri-
 ficij nitori, elegantia, dignitati seruiat, doceatque
 sacrificantis animum tersum, mundum, politum
 esse oportere.

Sit denique consecratum: consecratur autem non
 tantum Sacerdotali benedictione, sed & oleo sacro,
 & vntione Chrismatis; qui ritus iam inde à sæcu-
 lis, à Iacobo Patriarcha dimanauit.

Horrebat ille atroces fratris sui minas & crude-
 les iras, quas dum fuga declinat, fessus de via obdor-
 mit, dormienti, ac sopito obiecta scalæ species, quæ
 imo pede terram, supremo vertice cœlos attinge-
 bat; per eam ibant, redibantque veloces Angeli;
 quos dum occlusis à somno sensibus, sed aperta, vi-
 gilique mente contemplatur Iacob, sibi tandem ab
 alto sopore restitutus, exclamat. *Quam terribilis est*
locus

Gen. 28.
v. 17.

locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Tum deinde vt perennis foret lucis illius, obiectæque speciei memoria, lapidem, cui indormierat, erexit in titulum, ex quo manauit in posteros eadem communis appellatio, qua primæui Christiani Ecclesias à se erectas titulos nominauere, à titulo, hoc est signo Crucis, aut sancti nomine, cuius honorem eas inscripsissent. Ita Ecclesia S. Praxedis vulgo dicitur titulus S. Praxedis, & sic de alijs, à quibus ipsi Cardinales Ecclesiæ Principes sibi nomina, titulosque fecere.

Merito lapidem illum Iacob erexit in titulum, hoc est monumentum accepit beneficij, tum quia lapis ille amabili Dei prouidentia stetit in monte Moria, monte Caluariæ in quo futuro quondam sacrificio præludebat Deus. Primum enim in eo, si Rabbinis credimus, cæsus Abel prima cælo victima: tum in eo stetit Abraham, & innoxius Isaac genua posuit, ferroque caput supposuit; tum denique in eo obdormiuit Iacob, vt iam inde portenderet aliquando fore, vt in eo obdormiret, oculosque dura morte clauderet Iacobo potior Dei Filius, Christus Iesus.

Accessit & altera ratio erigendi lapidis in titulum, in monumentum diuini ostenti, est enim ea Hebræorum opinio Iacobum tres sibi lapides extulisse, & capiti supposuisse, ac deinde stupendo miraculo

miraculo

304 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
miraculo factum, vt illi in vnum, eundemque la-
pidem conuenerint: quod si ita est, symbolum ali-
quod fuit Triadis, & vnitatis, Triadis personarum,
& vnitatis naturæ: sicque primus titulus, primum
altare authore Patriarcha Iacob Deo vni, & Trino
erectum fuit.

At quomodo, inquires, erectum? qua ratione?
quo ritu? Euigilans ab entheo illo sopore Iacob, ex
vrbe *Luzan*, quæ deinde ab eodem *Bethel*, audiit:
oleum extulit, lapidem imbut, eaque vnctione
Deo ter opt. ter max. sacrauit.

Can.
omnes de
consecr.
d. 1.

Ab illa die, rituque sacratione fluxit in Ecclesiam
pia illa consuetudo, vt altaria tingantur oleo, ab eo-
que sanctitatem ac reuerentiam accipiant, quod
deinde etiam abiit in præceptum, adeo vt nefas, &
letale scelus habeatur, celebrare sine altari hac sacra-
caremonia consecrato.

Est porro oleum illud, & vnctio signum ali-
quod spirituale pinguedinis, symbolum est gratia-
rum, quæ ab altari in nos effluunt; si tamen ij su-
mus qui esse debemus, si nobis cor, amoris sedes,
altare sit, si manus bonorum operum effectrix, ac
magistra pro altari statuatur.

Meta-
phras. 7.
lan.

Dicitur olim B. Lucianus in carcere vsus suo pe-
ctore pro altari; quo in ijs angustijs carebat.

Nice-
phor. l. 8.
c. 31.

Dicitur & Theodoretus Cyri Episcopus mani-
bus Diaconorum pro altari vsus. Et huic, & illi ve-

nia

nia danda. Erat enim B. Luciani pectus altare viuum, ac spirans, erant innoxia Diaconorum manus, mobilia quidem altaria: sed plena spiritu, ac vita altiore; atque utinam nobis essent eæ manus, in quas toties illabatur euocatum quodammodo cælo Numen, Deus homo: id, esset pectus, in quo ut ara nobiliori quiescit, augustum, & diuinum Christi corpus; à quo manat oleum deuotæ mentis, ac miserationis.

CAPVT VIII.

De Cæremonijs Missæ: ijs præsertim, quæ in actione consistunt.

§. PRIMVS.

Ieiunium naturale.

Priusquam agam de ritibus, sacrisque Missæ cæremonijs, erunt nonnulla præmittenda de ieiunio naturali (id est diei integræ à media scilicet nocte, ad vsque tempus, & horam sacrificij) quod à sacratioribus Mystis exigit Ecclesia.

Ei certè reclamationem Lutherus, aitque esse articulum Papæ, & Papistas merè fatuos, & stolidos appellat, qui ieiunio stomacho synaxim percipiant, vultque liberum cuique videri, & esse; hæc sunt Lutheri scommata. *Nos autem istos merè fatuos, & stolidos appellamus, & communionem liberam habemus*

L. contra
Regem
Angliæ.

Q q

sive